

CRNOGORSKA AKADEMIJA
NAUKA I UMJETNOSTI

Leksikografski centar

LEKSIKONI

Knjiga 1, Tom I

ZA IZDAVAČA

Akademik Dragan K. Vukčević,
predsjednik CANU

MONTENEGRIN ACADEMY
OF SCIENCES AND ARTS

Lexicographic Center

LEXICONS

Book 1, Volume I

FOR THE PUBLISHER

Academician Dragan K. Vukčević,
President of CANU

CIP – Каталогизacija у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-86-7215-513-6

COBISS.CG-ID 20399620

Leksikon likovne umjetnosti Crne Gore

Knjiga 1, Tom I
A—M

**LEXICON
OF FINE ARTS
OF MONTENEGRO**

Book 1, Volume I
A—M

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
Akademik Niko Martinović

EDITOR IN CHIEF
Academician Niko Martinović

PODGORICA, MMXXI

EDITORIAL BOARD

Branko Baletić, associate member of CANU

Aleksandar Bogdanović, Minister of Culture
in the Government of Montenegro (2016–2020)

Professor Saša Brajović, Faculty of Philosophy
of the University of Belgrade

Academician Anka Burić

Aleksandar Čilikov, PhD, associate member of CANU

Assoc. Prof. Maja Đurić, PhD, Faculty of Arts
of the University Donja Gorica, Podgorica

Academician Dragan Karadžić

Tatjana Koprivica, PhD, research associate,
Historical Institute, University of Montenegro, Podgorica

Academician Tonko Maroević, member of HAZU and foreign member of CANU

Academician Niko Martinović

Slobodan Mitrović, architect

Academician Pavle Pejović

Svetlana Racanović, PhD, lecturer at the Faculty of Fine Arts
of the University of Montenegro, Cetinje

Professor Slobodan Raičević, retired

Luka Rakojević, MA, teaching assistant, Faculty of Arts
of the University Donja Gorica, Podgorica

Nikola Vujošević, painter

Ljiljana Zeković, art historian

REDACTION

Professor Saša Brajović, Faculty of Philosophy
of the University of Belgrade

Aleksandar Čilikov, PhD, associate member of CANU,
Deputy Editor-in-Chief

Assoc. Prof. Maja Đurić, PhD, Faculty of Arts
of the University Donja Gorica, Podgorica

Tatjana Koprivica, PhD, research associate,
Historical Institute, University of Montenegro, Podgorica

Academician Niko Martinović, Editor-in-Chief

Slobodan Mitrović, architect

Professor Slobodan Raičević, retired

Luka Rakojević, MA, teaching assistant, Faculty of Arts
of the University Donja Gorica, Podgorica, Redaction Secretary

Ljiljana Zeković, art historian

INDEPENDENT ADVISOR IN THE LEXICOGRAPHIC CENTRE OF CANU

Novak Vukadinović

ASSOCIATES

Professor Saša Brajović, Faculty of Philosophy
of the University of Belgrade

Aleksandar Čilikov, PhD, associate member of CANU

Assoc. Prof. Maja Đurić, PhD, Faculty of Arts
of the University Donja Gorica, Podgorica

UREĐIVAČKI SAVJET

Branko Baletić, vanredni član CANU

Aleksandar Bogdanović,
ministar kulture u Vladi Crne Gore (2016–2020)

Dr Saša Brajović, redovna profesorica,
Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Akademik Anka Burić

Dr Aleksandar Čilikov, vanredni član CANU

Dr Maja Đurić, vanredna profesorica,
Fakultet umjetnosti Univerziteta Donja Gorica, Podgorica

Akademik Dragan Karadžić

Dr Tatjana Koprivica, naučna saradnica,
Istorijski institut, Univerzitet Crne Gore, Podgorica

Akademik Tonko Maroević, redovni član HAZU i inostrani član CANU

Akademik Niko Martinović

Slobodan Mitrović, arhitekta

Akademik Pavle Pejović

Dr Svetlana Racanović, predavač na Fakultetu likovnih umjetnosti
Univerziteta Crne Gore, Cetinje

Dr Slobodan Raičević, redovni profesor univerziteta, u penziji

Mr Luka Rakojević, saradnik u nastavi, Fakultet umjetnosti
Univerziteta Donja Gorica, Podgorica

Nikola Vujošević, slikar

Ljiljana Zeković, istoričarka umjetnosti

REDAKCIJA

Dr Saša Brajović, redovna profesorica,
Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Dr Aleksandar Čilikov, vanredni član CANU,
zamjenik glavnog i odgovornog urednika

Dr Maja Đurić, vanredna profesorica,
Fakultet umjetnosti Univerziteta Donja Gorica, Podgorica

Dr Tatjana Koprivica, naučna saradnica,
Istorijski institut, Univerzitet Crne Gore, Podgorica

Akademik Niko Martinović, glavni i odgovorni urednik

Slobodan Mitrović, arhitekta

Dr Slobodan Raičević, redovni profesor univerziteta, u penziji

Mr Luka Rakojević, saradnik u nastavi, Fakultet umjetnosti
Univerziteta Donja Gorica, Podgorica, sekretar Redakcije

Ljiljana Zeković, istoričarka umjetnosti

SAMOSTALNI SAVJETNIK U LEKSIKOGRAFSKOM CENTRU CANU

Novak Vukadinović

SARADNICI

Dr Saša Brajović, redovna profesorica,
Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Dr Aleksandar Čilikov, vanredni član CANU

Dr Maja Đurić, vanredna profesorica, Fakultet umjetnosti
Univerziteta Donja Gorica, Podgorica

Assist. Prof. Boris Ilijanić, PhD, Faculty of Polytechnics
of the University Donja Gorica, Podgorica

Aleksandra Kapetanović, architect-conservator,
NGO "Expeditio", Kotor

Ande Kapičić, art historian

Ljiljana Karadžić, museum advisor,
National Museum of Montenegro, Cetinje

Tatjana Koprivica, PhD, research associate,
Historical Institute, University of Montenegro, Podgorica

Dragana Kujović, PhD, principal research fellow,
Historical Institute, University of Montenegro, Podgorica

Academician Tonko Maroević, member of HAZU and foreign member of CANU

Academician Niko Martinović

Anastazija Miranović, PhD, art historian,
National Museum of Montenegro, Cetinje

Slobodan Mitrović, architect

Radojica Pavićević, lieutenant colonel, retired

Svetlana Racanović, PhD, lecturer at the Faculty of Fine Arts
of the University of Montenegro, Cetinje

Professor Slobodan Raičević, retired

Luka Rakojević, MA, teaching assistant, Faculty of Arts
of the University Donja Gorica, Podgorica

Ljiljana Zeković, art historian

Valentina Živković, PhD, research fellow,
Institute for Balkan Studies of SANU, Belgrade

PROOFREADING AND TEXT CORRECTION

Jelena Bašanović-Čečović, PhD, associate with scientific title,
Institute for Language and Literature "Petar II Petrović Njegoš" CANU

PHOTO EDITOR

Professor Lazar Pejović, MA, Faculty of Fine Arts
of the University of Montenegro, Cetinje

AUTHOR OF THE LEXICON SOFTWARE SYSTEM

Professor Miloš Daković, Faculty of Electrical Engineering
of the University of Montenegro, Podgorica

GRAPHIC EDITOR

Professor Nikola Latković, MFA, Faculty of Visual Arts
of the University Mediterranean, Podgorica

LAYOUT AND PREPRESS

L Digital Ltd, Podgorica

PRESS

GOLBI d.o.o., Podgorica

CIRCULATION

500

Dr Boris Ilijanić, docent, Fakultet za politehniku
Univerziteta Donja Gorica, Podgorica

Aleksandra Kapetanović, arhitektkinja-konzervatorka,
NVO „Expeditio“, Kotor

Ande Kapičić, istoričarka umjetnosti

Ljiljana Karadžić, muzejska savjetnica,
Narodni muzej Crne Gore, Cetinje

Dr Tatjana Koprivica, naučna saradnica,
Istorijski institut, Univerzitet Crne Gore, Podgorica

Dr Dragana Kujović, naučna savjetnica,
Istorijski institut, Univerzitet Crne Gore, Podgorica

Akademik Tonko Maroević, redovni član HAZU i inostrani član CANU

Akademik Niko Martinović

Dr Anastazija Miranović, istoričarka umjetnosti,
Narodni muzej Crne Gore, Cetinje

Slobodan Mitrović, arhitekta

Radojica Pavićević, potpukovnik, u penziji

Dr Svetlana Racanović, predavač na Fakultetu likovnih umjetnosti
Univerziteta Crne Gore, Cetinje

Dr Slobodan Raičević, redovni profesor univerziteta, u penziji

Mr Luka Rakojević, saradnik u nastavi, Fakultet umjetnosti
Univerziteta Donja Gorica, Podgorica

Ljiljana Zeković, istoričarka umjetnosti

Dr Valentina Živković, naučna savjetnica,
Balkanološki institut SANU, Beograd

LEKTURA I KOREKTURA

Dr Jelena Bašanović-Čečović, saradnica sa naučnim zvanjem,
Institut za jezik i književnost „Petar II Petrović Njegoš“ CANU

UREDNIK FOTOGRAFIJE

Mr Lazar Pejović, redovni profesor, Fakultet likovnih umjetnosti
Univerziteta Crne Gore, Cetinje

AUTOR SOFTVERSKOG SISTEMA ZA RAD NA LEKSIKONU

Dr Miloš Daković, redovni profesor, Elektrotehnički fakultet
Univerziteta Crne Gore, Podgorica

GRAFIČKI UREDNIK

Mr Nikola Latković, redovni profesor, Fakultet vizuelnih umjetnosti
Univerziteta Mediteran, Podgorica

PRELOM I PRIPREMA ZA ŠTAMPU

L Digital d.o.o., Podgorica

ŠTAMPA

GOLBI d.o.o., Podgorica

TIRAŽ

500

COELI. Imala je osam oltara posvećenih svecima: Nikoli, Katarini Sijenskoj, Vincentiju Fererskom, Dominiku, Bartolomeju, Hijacintu i Barbari i Mariji Magdaleni, na kojima su stajale oltarske slike. Sačuvana je slika →Điolama da Santakročea za oltar Sv. Bartolomeja, koji je pripadao bratovštini kožara, kao i kip Sv. Vincentija Fererskog, za koji se smatra da je bio dio poliptiha koji je uradio Nikola Božidarević. Pri samostanu je 1621. podignuta kapela Gospe od Ružarija. Nad portalom kapele je natpis *AVE MARIA*, a unutrašnjost ima krstaste svodove. Samostan je postradao najprije u zemljotresu 1563, a 1622. u požaru je stradala njegova bogata biblioteka i arhiv, da bi najveće oštećenje pretrpio u razornom zemljotresu 1667. Tada je srušeno sve osim zvonika i zidova oltarske kapele. Austrijske vlasti u Kotoru su krajem XVIII v. samostan pretvorile u kasarnu, a francuske vlasti su Crkvu Sv. Nikole 1810. predale kotorskoj pravoslavnoj crkvi. Samostan je još jednom postradao u požaru 1896, a 1909. sagrađena je postojeća pravoslavna Crkva Sv. Nikole.

LITERATURA: N. Luković, *Blažena Ozana Kotorka (1565–1965)*, Kotor, 1965; S. Krasić, „Nekadašnji dominikanski samostan sv. Nikole u Kotoru (1266–1807)“, *PPUD*, 28 (1989), 129–141; V. Živković, „Oltari

ri kotorskih bratovština i porodica u svijetlu poznosrednjovjekovne religioznosti“, *Istorijski zapisi*, 1–4/2007, 85–95; V. Živković, „The Sixteenth-century Altar Painting of the Cattaran (Kotor) Fraternity of Leather-makers“, *Balkanica*, XL (2010), 75–84. v. Živković

KOTOR, franjevački samostan, arhitektura, anonim (XIII, XIV, XV, XVI, XVII v.). Osnovala ga je srpska kraljica francuskog porijekla Jelena Anžuska, 1288. na Puču, izvan južnih bedema grada. U isto vrijeme, kraljica Jelena je osnovala i franjevačke samostane u Baru, Skadru i Ulcinju. Pretpostavlja se da je kotorski samostan podignut na zemljištu gdje se nalazila kuća za stanovanje, koju su 1265. poklonili Bogdan i Picineg, sinovi Dragona de Skelpa, Maloj braći koja su iz Dubrovnika došla u Kotor. Franjevačka misija u Kotoru bila je pod dubrovačkom kustodijom. Ostaci samostana otkriveni su u arheološkim radovima u šestoj deceniji XX v. Samostanska Crkva Sv. Franja bila je jednobrodna, većih dimenzija (unutrašnje mjere naosa bile su 21 × 8,5 m). Imala je obilježja propovjedničke crkve – pravougaonu apsidu, naos jednostavne pravougaone osnove i prostrani hor, koji je parapetnom pregradom bio odvojen od dijela naosa namijenjenog laicima. Apsida je najvjerovatnije bila zasvođena krstastim svodom sa rebrima, čiji

→

Franjevački samostan, groblje,
Kotor

su fragmenti pronađeni. Krovna konstrukcija bila je od drveta. Južno od crkve postojao je klaustar sa kompleksom samostanskih objekata. Uz sjevernu stranu Crkve Sv. Franja bila je prizidana kapela Sv. Katarine, koja je iznutra imala polukružnu, a spolja trostranu apsidu. Kapela Sv. Katarine se prvi put pominje 1397. kao porušena, a zatim obnovljena o trošku Marka Nigra, venecijanskog trgovca u Kotoru. U okviru samostana nalazilo se veliko groblje. Na osnovu pisanih izvora (testamentata) i nadgrobnih ploča sa epitafima, saznaje se da je ono bilo mjesto ukopa mnogih kotorskih vlastelina. Takođe, franjevačko groblje bilo je mjesto na kojem su počivale zanatlije, o čemu svjedoče simboli njihovih zanimanja uklesani na nadgrobnim pločama (makaze, čekić, kliješta, sjekira, čarape, strugač za obradu kože...). Nakon opservantske reforme franjevačkog reda 1448, u samostanu su ostali konventualci, dok su se opservanti (franjevci stroge stege) odselili u novi Samostan Sv. Bernardina, izvan sjevernih bedema grada. Franjevački samostan na Puču bio je oštećen 1538. za vrijeme opsade grada od strane Hajrudina Barbarose, admirala Otomanske flote. Da Osmanlije ne bi koristile samostan kao utvrdu, mletačke vlasti su 1657. naredile njegovo rušenje. Tada su se franjevci preselili u grad, gdje su 1668. izgradili novi samostan i crkvu.

LITERATURA: D. Farlati, *Illyricum sacrum*, VI (1800), VII (1817); I. Stjepčević, *Katedrala Sv. Tripuna u Kotoru*, Split, 1938; Г. Суботић, „Краљница Јелена Анжујска – ктитор црквених споменика у Приморју”, *Историјски гласник*, 1–2 (1958), 131–148; В. Кораћ, *Градитељска школа Поморја*, Београд, 1965; *Историја Црне Горе*, 2/1 (П. Мијовић), Титоград, 1970; П. Мијовић, „О касноантичким и средњовековним гробљима Котора”, *Бака*, 15–16, Херцег Нови, 1984, 161–192; В. Живковић, *Религиозност и уметност у Котору (XIV–XVI век)*, Београд, 2010. v. Živković

KOTOR, Katedrala Sv. Tripuna, arhitektura, slikarstvo, skulptura, anonim (IX, XII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII v.). Monumentalna romanička kotorska katedrala posvećena je Sv. Tripunu, maloazijskom mučeniku, zaštitniku grada Kotora. Istorija hrama seže do 809, kada je sagrađen martirijum Sv. Tripuna, zadužbina kotorskog plemića Andrije Saracenis. Imao je vizantijsku osno-

vu upisanog krsta sa tri apside na istoku, spolja pravougaone, a iznutra polukružne. Nad središnjim travejom se uzdizala kupola. Sarkofag ktitora Andrije Saracenis i njegove žene Marije stajao je u ovom martirijumu ili neposredno uz njega. Novi katedralni hram počeo je da se gradi 1124, a osvećen je 1166. Crkva je bila trobrodna bazilika sa tri polukružne apside na istoku. Srednji brod ima tri kvadratna traveja, kojima odgovaraju po dva u bočnim brodovima odvojenih naizmjeničnim redom stupova i piona, kao

↑
Apsida Katedrale Sv. Tripuna,
Kotor

Leksikon likovne umjetnosti Crne Gore

Kotor, franjevački samostan, arhitektura, anonim (XIII, XIV, XV, XVI, XVII v.). Osnovala ga je srpska kraljica francuskog porijekla Jelena Anžujaska, 1288. na Puču, izvan južnih bedema grada. U isto vrijeme, kraljica Jelena je osnovala i franjevačke samostane u Baru, Skadru i Ulcinju. Pretpostavlja se da je kotorski samostan podignut na zemljištu gdje se nalazila kuća za stanovanje, koju su 1265. poklonili Bogdan i Picineg, sinovi Dragona de Skelpa, Maloj braći koja su iz Dubrovnika došla u Kotor. Franjevačka misija u Kotoru bila je pod dubrovačkom kustodijom. Ostaci samostana

Franjevački samostan, groblje, Kotor

otkriveni su u arheološkim radovima u šestoj deceniji XX v. Samostanska Crkva Sv. Franja bila je jednobrodna, većih dimenzija (unutrašnje mjere naosa bile su 21 x 8,5 m). Imala je obilježja propovjedničke crkve – pravougaonu apsidu, naos jednostavne pravougaone osnove i prostrani hor, koji je parapetnom pregradom bio odvojen od dijela naosa namijenjenog laicima. Apsida je najvjerovatnije bila zasvođena krstastim svodom sa rebrima, čiji su fragmenti pronađeni. Krovna konstrukcija bila je od drveta. Južno od crkve postojao je klaustar sa kompleksom samostanskih objekata. Uz sjevernu stranu Crkve Sv. Franja bila je prizidana kapela Sv. Katarine, koja je iznutra imala polukružnu, a spolja trostranu apsidu. Kapela Sv. Katarine se prvi put pominje 1397. kao porušena, a zatim obnovljena o trošku Marka Nigra, venecijanskog trgovca u Kotoru. U okviru samostana nalazilo se veliko groblje. Na osnovu pisanih izvora (testamenata) i nadgrobnih ploča sa epitafima, saznaje se da je ono bilo mjesto ukopa mnogih kotorskih vlastelina. Takođe, franjevačko groblje bilo je mjesto na kojem su počivale zanatlije, o čemu svjedoče simboli njihovih zanimanja uklesani na nadgrobnim pločama (makaze, čekić, kliješta, sjekira, čarape, strugač za obradu kože...). Nakon opservantske reforme franjevačkog reda 1448, u samostanu su ostali konventualci, dok su se opservanti (franjevci stroge stege) odselili u novi Samostan Sv. Bernardina, izvan sjevernih bedema grada. Franjevački samostan na Puču bio je oštećen 1538. za vrijeme opsade grada od strane Hajrudina Barbarose, admirala Otomanske flote. Da Osmanlije ne bi koristile samostan kao utvrdu, mletačke vlasti su 1657. naredile njegovo rušenje. Tada su se franjevci preselili u grad, gdje su 1668. izgradili novi samostan i crkvu.

Literatura: D. Farlati, *Illyricum sacrum*, VI (1800), VII (1817); I. Stjepčević, *Katedrala Sv. Tripuna u Kotoru*, Split, 1938; Г. Суботић, „Краљица Јелена Анжујска – китор црквених споменика у Приморју”, *Историјски гласник*, 1–2 (1958), 131–148; В. Кораћ, *Градитељска школа Поморја*, Београд, 1965; *Историја Црне Горе*, 2/1 (П. Мијовић), Титоград, 1970; П. Мијовић, „О касноантичким и средњовековним гробљима Котора”, *Бока*, 15–16, Херцег Нови, 1984, 161–192; В. Живковић, *Религиозност и уметност у Котору (XIV–XVI век)*, Београд, 2010.

V. Živković